

erkölcsi kár a magánjogi viszonyokat valamilyenképen elspiritalizálni igyekeznek; ezzel ki is vezet a magánjogból, sőt magából a jogból is. A személyiségen esett sérelmek orvoslásának megkísérlése a iuris ratio ellen szól. Ezért igyekezett gyakorlaltunk a közvetett vagyoni kár fogalmába beleszorítani azt, ami voltaképpen nem oda való. És ezért kell az erkölcsi kárt a magánjogban az őt megillető szerényebb helyre szorítani.

JOGGYAKORLAT.

A tulajdonfenntartás hatálya végrehajtás, csőd, kényszeregyeség esetén. M. T. 1367. §.)

I.

Vételnél a tulajdonjogfenntartás kikötése egyik módja a hitelezett vételár biztosításának. A biztosítást maga az eladott dolog nyújtja. Hogy maga az eladott dolog szolgáljon a vételár biztosítására, erre mai jogunk más módot nem ad. Zálogjog, amelynek egyébként célja jogrendszerünkben követelések dologi biztosítása, csak úgy konstruálható, ha a dolog a hitelezőnek birtokában, rendelkezési hatalmába adatik, ez pedig az ilyen vételnél nem valószínű meg már csak azért sem, mert a vevő a megvett dolgot birtokba venni, használni akarja.

Az ingóforgalom fokozott hiteligényeit kielégítendő, alkalmazta először a pandekta jog a hitelező védelmére a legerősebb dologi jogot, a tulajdonjogot, amely hatályos akkor is, ha a dolog más birtokában van. Így a kettő között alapjában is kettős strukturális különbség van: a kézizálog tárgyának a tulajdonosa az adós és a dolog a hitelező birtokában van, — a tulajdonjog fenntartásos vételnél a tulajdonos a hitelező marad, viszont a dolog az adós birtokában van.

Nincs törvényünk, amely a tulajdonjogfenntartás melletti vétel új intézményét centrálisan szabályozná. A joggyakorlat feladata annak kiépítése. A jogfenntartásra nézve a jogfejlődés nálunk ma még ott tart, hogy a tulajdonjogot régi tartalmával, annak minden következményével és kisugárzásával alkalmazza az új célra.

Mínt hogy pedig a tulajdonjognak egészen más a tartalma és egészen más lehetőségeket nyújt a jogosult részére, mégis oly célt kell így szolgálnia, amely tulajdonkép a zálogjog feladata, — lévén annál részben több, részben kevesebb, de legnagyobb részben egészen más: ezzel prokuszteszi ágyba akarjuk beleilleszteni, amelybe hol nem fér bele, hol pedig nem fedi egész területét és így a jogosultnak részben nincs meg a kellő jogvédelme, részben pedig egy jogtöbblete van, amelyre csak ráfizet. Ma éppen a tulajdonjog merev alkalmazása foly-

*) Lásd még: Mitteilungen des Wiener Creditorensvereins von 1870. (betekínthető az OHE-nél vagy a Magyar Hitelező Védegyletnél (Sas-utca 24.) legutóbbi számait).

tán megtörténik, hogy az eladó a tulajdonjog széles felületén oly mélyreható joghatás éri, amely a követelésének nem a biztosítását, hanem épen a megsemmisülését vonja maga után. (Kárveszély!*) Viszont a vevőt is érheti olyan meglepetés, amely vételi intencióival teljesen összeegyezzethetetlen, és amelynek alább látjuk majd példáját.

Szükséges tehát a tulajdonjogfenntartás melletti vétel átfogó, egységes szabályozása. Az új szabályozásnak a kötelmi joghoz simuló zálogjogtól kölcsönzött, a követelés fokozottabb biztosítására valóban alkalmas jogokhoz kell a jogosultat juttatni s hogy ez irányban halad is a jogfejlődés tengelye, errenézve utalok arra az állandóvá vált joggyakorlatra, hogy az eladó a tulajdonjogfenntartással eladott dologra is vezethet végrehajtást, tehát érvényesíthet idegen dologbeli jogot saját dolgán.²⁾

Emellett a tulajdonjognak egynémely konsekvenciáit le kell nyesni, amelyek a felek akaratával nem hozhatók összhangba.

A végrehajtási eljárás, de különösen a csőd, és újabban a kényszereljárás az a választó víz, amely kívülálló személy valamely joga hatályosságának legerősebb próbája. Mennyiben érvényesíthető a fenntartott tulajdonjog az adóssal és mennyiben harmadik személyekkel szemben és milyen előnyt biztosít a vételár iránti kötelmi jog érvényesítésére mai jogunkban és mily irányban volna e jog kiépítendő?

II.

Ha a vevő ellen vezetett végrehajtás során lefoglalják a tulajdonjogfenntartással eladott dolgot és a vételár még nincs kifizetve:

a) Az eladó igényperrel érheti el a dolog végrehajtás alóli feloldását. Tehát megakadályozhatja, hogy mások az ő sérelmére keresenek abból kielégítést. Ezzel azonban még ő maga nem jutott kielégítéshez. Viszont harmadik hitelezőkre nézve van ebben valami sérelem, mert ölbetett kézzel kénytelenek nézni, hogy az ő adósuk vásárolt valamit, annak nagy részét talán már ki is fizette és ők abból még se tudják magukat kielégíteni.

b) A követelés érvényesítésére nézve annyiban van előnyösebb helyzetben, hogy amíg másokkal szemben kiigényelheti, addig ő maga lefoglalhatja az eladott dolgot és így — hacsak a bérbeadó törvényes zálogjogával, vagy köztartozási foglalással nem találja szemben magát, amikkel szemben ő sem igényelhet, — mint egyedüli foglaltató kereshet kizárólagos kielégítést. Ehhez azonban az kell, hogy halasztóhatályú igényperrel megelőzze más árvereltetését és legalább két pert és egy végrehajtási eljárást kell lefolytatni, amiknek költségére maga

¹⁾ A Kúria 112. E. H. szerint a tulajdonjog átszállásáig, a vételár teljes kifizetéséig az eladó viseli a kárveszélyt, a dolog vétlen megsemmisülése esetén a már kapott vételár-részleteket is visszatéríteni tartozik.

²⁾ Kúria: P. VII. 9564/1927.

az eladott dolog a vételárhátralékon felül aligha szolgál elég fedezetéül.

Mennyivel egyszerűbb lenne, ha az eladott dologra nézve a tulajdonjog mellett törvényes zálogjogot is adna a törvényhozó az eladónak. Akkor nem kellene igénypereket, behajtási pert, végrehajtást, árverést végig folytatni; hanem ha más hitelező végrehajtás folytán értékesítene azt a dolgot, akkor is hozzájutna az eladó elsőbbségi jogán vételárköveteléséhez, ami a legtökéletesebben felelne meg az intézmény céljának. De harmadik hitelezők részére is előnyösebb és igazságosabb ez, mert lehetővé válnék, hogy az értékesítési árból másodsorban ők nyerjenek kielégítést.

Ma is előállhat ez a helyzet, de kerülő úton, ha t. i. az eladó nem halasztóhatályú igénypert indít, közben árverést tartanak, de a vételár felosztását megelőzi az eladó igényperében hozott ítélet, amely esetben a dolog helyett a befolyt vételárra érvényesíti tulajdonjogát az eladó. Ez természetesen a legritkábban fordul csak elő, mert az időrend e véletlenétől függ egy olyan eredmény elérése, amely pedig legegyszerűsebb és legközvetlenebb célja az egész intézménynek.

III.

Sem a csődtörvény, sem a kényszeregyezségi rendeletek nem tartalmaznak külön intézkedést a tulajdonfenntartásos vételre. A felmerülő kérdéseket az általánosabb szabályokból kell levonnunk.

Idevágnak: A Csődtörvény 20. §-a, amely szerint ha a csődnyitás előtt a kétoldalú szerződés egyik fél által sem, vagy csak részben teljesítettett,³⁾ a tömeggondnok a szerződés teljesítését követelheti, vagy attól elállhat.

A csődtörvény 42-ik §-a a tömegben levő idegen tulajdonra elismeri a tulajdonos visszakövetelési jogát.

A Ke. R. 21. §-ának 7. bekezdése kimondja, hogy a kényszeregyezségi eljárás nem érinti a visszakövetelésre irányuló jogokat.

A Ke. R. 98-ik §-a külön is kimondja a Csődtörvény 42. §-ának a kényszeregyezségi eljárásra való alkalmazását.

Viszont a Ke. R. 54. és 55. §§-ai nem sorolják fel a tulajdonjogfenntartás mellett hitelező követelését azok között, amelyeket általában nem érint az egyezségi eljárás.

A Ke. R. 69. §-a szerint nem illeti szavazat azt a hitelezőt, akinek jogát az egyezség nem csorbitja.

Minthogy esetünk az, hogy a vevő a vételár egyrészét kifizette, más részével még tartozik, tehát a felsorolt jogszabályok nyerne alkalmazást ezidőszert a tulajdonjogfenntartásos vételre is.

1. Ha a vevő hitelezőivel kényszeregyezséget köt:

³⁾ Az eladó megtette ugyan, amit kellett tennie, mégis csak részben teljesített ő is, mert a teljesítéshez az eredmény beállása is szükséges. Ez a német jognak is állandósult gyakorlata. (Leistungserfolg.)

a) Az eladó a Ke. R. 21-ik §-ának 7-ik bekezdése és a Cst.-nek itt is alkalmazandó 42. §-a (Ke. R. 98. §-a) értelmében tulajdonjoga alapján *visszakövetelheti* az eladott dolgot. Nem változtat ezen az sem, ha követelését a kényszeregyezségi eljárásban bejelentette. Kúria: P. IV. 2757/1927. ítélete: A hitelező jogosítva van a tulajdonjogfenn-tartással eladott tárgyat természetben visszakövetelni, miáltal vételári bejelentése tárgytalanná válik.

Azonban Kúria P. VII. 2253/1927: Visszakövetelési igénye siker-rel csak úgy érvényesíthető, ha az igénylő részéről az előbbeni állapot visszaállítása, ami alatt a lefizetett részletek visszaadása értendő, fel-ajánlatott. (In integrum restitutió.)

b) Míg az eladó tulajdonjogi igényét a jog változatlanul elismeri, addig nincsen olyan jogszabály, amely hátralékos vételár *külön ki-elégítését* vagy *előnyös. kielégítését* biztosítaná, sőt az eladónak arra sincs módja, hogy az általa eladott dologból keressen magának külön kielégítést.⁴⁾

Ha tehát nem az eladott dolgot követeli vissza az eladó, hanem vételárkövetelését érvényesíti, úgy meg kell elégednie quótális kielégi-téssel. Előáll egy olyan helyzet, hogy az eladó a quótán felüli részét a vételárnak, nem tudja érvényesíteni, tehát fennmarad továbbra is tulajdonjoga, annak dacára, hogy bíróilag érvényesíthető követelése nincs, viszont a vevő a tulajdonjogot nem szerzi meg, mert nem telje-sítette azt a feltételt, amelytől függ a tulajdonjognak reá átszállása.

Íme, minthogy tehát egyfelől a dolog visszakövetelése esetén a kapott vételári részleteket visszatéríteni tartozik az eladó (minden-esetre az értékcsökkenés levonásával, Kúria: 366. E. H. és P. VII. 9371/1927. sz.) viszont a hátralékos vételárat csak quótálishan érvénye-sítheti, ennél fogva a gyakorlatban az eladók csak oly esetekben szok-ták érvényesíteni a visszakövetelési jogot, ha a vételárnak aránylag kisebb részét kapták meg; viszont ha a vételárnak aránylag csak kisebb része van hátralékban, az esetben vagy megvárják, amíg a kényszeregyezés folytán talpraállott vevő meg tudja fizetni a tulaj-donjog megváltásáért a hátralékot, vagy pedig — ha tönkre megy az adós — inkább veszni hagyják az eladott dolgot, semhogy az időközben használttá vált dologért vételárat adjanak vissza. Ily esetben egyéb-ként is időközben rendszerint rátette kezét törvényes zálogjogán bér-tartozásért a háztulajdonos, vagy köztartozásért a kincstár, akikkel szemben úgy sincs módja tulajdoni igényper érvényesítésének.

A hátrányos szituációknak a hitelezők kétféle módon próbálják elejét venni:

Egyik mód a már befizetett részletekre vonatkozó jogvesztés ki-

⁴⁾ Eltér jogunk a német szabályozástól, amely az egyezségi el-járásból s az egyezés hatálya alól általában kiveszi a külön jogos hitelezőket, — a Ke. rendeletünk csak a szavazati jogot vonja meg ilyen általánosságban.

kötése, melynek korlátja az a jogszabály, amely a jogvesztés mértékét, ha az adóst súlyosan sújtaná, bírói mérséklés alá vonja. (Mt. 1065. §.)

A másik mód annak kikötése, hogy részletfizetés elmaradása esetén elállási jog gyakorlása nélkül is követelheti az eladó a dolog visszaadását, ami mellett ragaszkodhatik a vételár kiegyenlítéséhez s azután a dolog újbóli átvételéhez.⁵⁾

Íme egy problematikus helyzet, amit épen az okoz, hogy a tulajdonjog nem alkalmas kötelmi igény érvényesítésének biztosítására. Megoldásul kínálkozik annak kimondása, hogy a tulajdonfenntartásos eladót külön kielégítési jog (törvényes zálogjog) illesse az eladott dologból s e jogot hatályosan egészítené ki a bértartozás s a köztartozások kivételes kielégítésének e joggal szemben való korlátozása.

2. Ha a tulajdonjogfenntartásos vevő csődbe kerül:

a) A Cst. 42. §-ának értelmében az eladó visszakövetelési jogot érvényesíthet. Természetesen elállás folytán in integrum restitutionak van helye.

b) Hogy a vételárat mennyiben igényelheti az eladó, a Cst. 20. §-a szerint attól függ, hogy a tömeggondnok a szerződés teljesítését követeli-e, vagy attól eláll. Ha követeli, úgy természetesen az adott dolog tulajdonjoga csak akkor megy át a tömegre, ha a hátralék vételár kifizettetik, egyébként is ez a tömeggondnok ily nyilatkozata folytán a Cst. 48. §-ának 2. pontja értelmében tömegtartozássá válik.

Ha azonban a tömeggondnok eláll az ügylettől, az esetben a hátralékos vételárat természetesen az eladó nem követelheti, sőt a kapott részleteket is vissza kell adnia. (Értécsökkenés levonásával, esetleg az adás-vételi ügylet megkötésekor megállapított kikötések szerint.) Megjegyzendő, hogy csak a tömeggondnoknak van elállási joga kényszeregyezségi eljárásban, a vagyonfelügyelőt ily jog nem illeti meg.

3. Ha az eladó kéri kényszeregyezségi eljárás megindítását s az létre is jön: az anyagi jogi helyzetet nem érinti.

4. Ha az eladó kerül csődbe:

a) Visszakövetelési igényét a tömeggondnok érvényesítheti az esetben, ha a visszakövetelés jogügyleti feltételei fennforognak, tehát rendszerint, ha a vevő az esedékes vételári részlettel késedelemben van.

A Cst. 20-ik §-a értelmében azonban még a visszakövetelési jog egyébként való megszülemlése nélkül is visszakövetelheti a tömeggondnok a dolgot, ha arra hivatkozva, hogy az eladó is csak részben teljesítette a szerződést, a szerződéstől eláll. Ily esetben a vevő a dolgot visszaadni tartozik s csak mint csődhitelező igényelheti viszont a már befizetett vételári részletek visszafizetését.

⁵⁾ Mindkét kikötést érvénytelennek mondja a német Abzahlungs-gesetz (1894.), amely azonban csak oly esetekre vonatkozik, ha a vevő nem bejegyzett kereskedő, vagy egyáltalán nem kereskedő.

íme egyik fél által sem célzott eredménye a tulajdonjogfenntartás merev értelmezésének.

b) A hátralékos vételár iránti jogot a tömeggondnok az ügylet határozmányai szerint érvényesítheti.

Ifj. dr. László Árpád.

A korlátozott felelősségű társaságról szóló törvény a gyakorlatban.

Azok az idők, amelyekben a törvény életbelépett, mindenre inkább alkalmasak, mint arra, hogy a tőkeképződésnek ezt az új jogi formáját előmozdítsák. Ennek dacára már néhány nappal a törvény életbelépte után beérkezett az ország első cégbíróságához, a budapesti kir. törvényszékhez az első kérelem korlátozott felelősségű társaság bejegyzése iránt és azóta már mintegy tízre rug az e törvényszéknél bejegyzett kft.-ok száma, egynéhány bejegyzési kérvény pedig most áll elintézés alatt. Sokkal nagyobb volna a már bejegyzett társaságok száma, ha az adó- és illetékkérdés véglegesen szabályozva lenne. Egyelőre a kft. a társulati adórendelet magas adókulcsainak hatálya alatt áll — mint köztudomású, a parlamenthez beterjesztett javaslat a kft-re 10%-os adókulcsot proponál a társulati adó jelenlegi minimális 16%-os kulcs helyett, — míg a társasági szerződés illetéke a m. kir. központi díj- és illetékkiszabási hivatal gyakorlatára szerint a törzstőke másfél százaléka. A hivatal ezt a fel fogását a 68.200/1927. P. M. számú rendeletre alapítja, bár e rendeletben korlátozott felelősségű társaságról kifejezetten szó nincs. (Hacsak az 5. §. azon rendelkezését nem vesszük idetartozónak, amely a törzsbetétek osztalékai után ugyanakkora illetéket ír elő, mint a részvények osztalékai után, a törvény a 31. §-ban azonban nem „osztalék”-ról, hanem tiszta nyereségről beszél.) Egyebekben a kft. társasági szerződésére alkalmazott illetéktétel ugyanakkora, mint általában a társasági szerződések illetéktétele és egyenlő a részvénykibocsátási illetékkel is. A már fentebb említett javaslat ezt az illetéktételt 1%-ra ter vezi leszállítani.

A budapesti törvényszékhez mindeddig egyetlenegy oly ügy sem érkezett, ahol részvénytársaság alakul át korlátozott felelősségű társasággá. Ennek oka nyilván a törvény 103. §-ának 3. pontjában foglalt az a rendelkezés, amely szerint ily átalakuláshoz hites könyvvizsgálótól felülvizsgált mérleg szükséges. Hites könyvvizsgáló pedig mind a mai napig — bár a vizsgabizottság már megalakult — nincs. Az átalakulás lehetőségének ez a kitolása igen jelentős azoknak a kis részvénytársaságoknak a szempontjából, amelyek alaptőkéje az 50.000 pengős minimumot nem éri el és amelyeknek a pénzügyminiszter alaptőkéjük kiegészítésére éppen arra való tekintettel, hogy az 1930. V. t.-c. akkor még nem lépett hatályba, halasztást adott. Úgy tudjuk, hogy a pénzügyminiszterium igen nagy megértéssel kezeli a kér-